

TUSSEN VRIJHEID EN VERVREEMDING.

Uit de lezingen tot nu toe heeft U gemerkt: je kunt overal aan verslaafd zijn... dat is het aardige van dat verhaal over die meneer van die postzegelclub, nu eens niet over drugs, alcohol en zo, maar helemaal in de ban van 'postzegels'; en zo kun je doorgaan:

helemaal in de ban van ... werk, je bent workaholic,
helemaal in de ban van je sport, je bent een sportfanaat.
helemaal in de ban van godsdienst, heel gevaarlijk, er vallen doden; in Noord-Ierland, in Iran en Irak.

Dat 'in de ban zijn van iets', iets dat je helemaal opslokt en in een wurggreep houdt, daar gaat het om vanochtend, dat noemen we VERSLAVING; je bent het zelf niet meer die iets wilt, maar iets in jou wil iets anders met jou. Daarom heb ik boven mijn preek van vanochtend gezet: 'TUSSEN VRIJHEID EN VERVREEMDING'.

Vervreemding, ja, velen van U zullen dat herkennen. Je bent jezelf tot een vreemde geworden. Ik zei het al, iets anders heeft jou in de ban, in de macht. Met je hoofd, en zelfs met je hart wil je vreugde, plezier, wil je lachen en vrolijk zijn; maar, iets in jou trekt de andere kant op. Naar de vernieling word je gedreven, 't is net of er iemand in jou zit die precies het tegenovergestelde met je wil dan dat jij weet dat goed voor je is. Iemand in een psychiatrisch ziekenhuis vertelde mij eens hoe hij worstelde met zijn drankprobleem. Hij zei tegen me: zie je dat wijnglas daar op mijn tafel? Het is natuurlijk leeg hier, maar mijn ideaal is dat ik er ooit een roos in kan zetten, een bloem die a.h.w. dwars door het beton van mijn verslaving heengroeit.' En hij vertelde hoe hij zich vaak voelde als die Atlasfiguur uit de Oudheid. U weet wel, die Atlas die nu nog prijkt op het Paleis op de Dam in Amsterdam; een zware last op je schouders, de hele atlas, de hele wereldbol, waaraan je bezwijkt als niet iemand even mee helpt te tillen.

Deze verhalen, beste mensen, lezen we in de folders van de drank- en drugsbestrijding. Deze verhalen horen we steeds meer in ons aanloopcentrum aan de Gedempte Oude Gracht. Daarom ook zal de werkgroep verslaving van het SBP daar in onze kerkwinkel iedere maandag aanwezig zijn; zij zijn een beetje getraind in het luisteren naar verslaafden. Daarom willen we een luisterend oor geven aan mensen die vervreemd van zichzelf, radeloos en vaak reddeloos ronddolen op deze aarde en in deze stad.

Maar pas op, de constatering dat er veel mis is op het gebied van verslaving mag niet uitlopen op een moreel verhaaltje, of nog sterker een moralistisch oordelen en veroordelen. Zeker niet vanuit de kerken. Te vaak en te lang heeft met name de kerk met het wijsvingertje gewezen en na-gewezen. En hoevelen hebben niet de pijn geleden van een instituut dat zichzelf aanpreeft als goed en zij die buiten stonden als 'fout', of er nog niet aan toe.

Nee, ik zou willen zeggen: vervreemding is geen moreel gegeven, dat wil zeggen, het ligt niet in de sfeer van goed en kwaad. Maar, vervreemding is een existentieel gegeven. Het is eigen aan onze existentie, aan ons bestaan als mensen. Het overkomt ons allen. Dat ervaar ik in gesprekken met verslaafden enmijzelf. Want wat veel verslaafden in extreme vorm meemaken, de alcohol of de drug die als een soort 'duivel' in hen tekeer gaat; daaraan lijden we als mensen in mindere of meerdere mate allemaal. In ieders bestaan stikt het van de verleidende stemmen die de afgrond als grootste goed aanwijzen. Altijd meer, meer geld verdienen, een groter huis, een duurdere auto; dit soort dingen juttten je op..alsof het daarom gaat in het leven. En, er hoeft bijna niets te gebeuren of we geven er ons aan over. Vooral als het ons niet zo voor de wind gaat, wanneer er tegenslagen in werk en gezin optreden, dan zijn we geneigd de kop in de wind te gooien; de vuist te hanteren, de fles te pakken, agressief te worden.

Voelt U wat een wankel evenwicht mens-zijn eigenlijk is, een hinken tussen angst en vrees, een pendelen tussen vrijheid en vervreemding.

Daarom zou ik hier vanochtend geen woord durven uitbrengen als ik niet diep in mij voelde: ik had het zelf kunnen zijn, een alcoholist, we hadden het zelf kunnen zijn en wie weet zijn we het morgen wel; we weten immers niet wat er nog op onze levensweg gaat gebeuren. Of we dan de verleiding kunnen weerstaan?

Volgens mij moet dit dan ook het hart van de hulpverlening zijn, een diep medeleven. Zoals er dikwijls van Jezus staat, dat hij 'met ontferming bewogen' de schare, d.w.z. de vele, vele mensen zag; Jezus werd diep geraakt door wat hij aan leed tegenkwam; het woord 'ontferming' gaat in de grondtekst terug tot op 'ingewanden', geraakt tot in je buikstreek.

We zouden het zelf kunnen zijn, dat is ook de gedachte erachter. Wij zouden het zelf kunnen zijn, asielzoeker of vluchteling; daarom moeten we ons in ons land inzetten voor deze mensen in nood, zwerfend, op zoek naar een tehuis. Nog een voorbeeld:

Voor hetzelfde geld waren wij in Zuid-Afrika als zwarten geboren; en zouden wij dan willen dat we 'apart' behandeld zouden worden?

Of als heterosexueel, verplaats je eens in de gedachten van een homoseksueel. Merkt U, wie zich niet in de ander kan verplaatsen leeft ook vervreemd van zichzelf.

En wat persoonlijk geldt, geldt ook maatschappelijk; een samenleving die zijn veiligheid zoekt in het hebben van kernwapens leeft vervreemd van zichzelf. Want dat kan toch nooit, vrede in combinatie met zulk vernietigend wapentuig? En zo raak ik misschien wel het hart van de dienstverlening, van de diakonia van de gemeente; meevoelend in de pijn en de zorgen van de ander, delend in elk klein resultaat van de ander. Zo zijn uw kerkdiensten. Mensen om elkaar heen, vallend en weer opstaand, brekend en delend, samen proberen een stukje vervreemding te overwinnen.

Proberen, en nu kom ik aan mijn tweede trefwoord van vanochtend, proberen om een stukje vrijheid te veroveren. In een van de folders van de AA staat het treffend.

"Wij moeten onze vrijheid terugwinnen. We moeten onze schuld afschrijven." Daar heb je het woord: van vervreemding naar vrijheid. Het is de weg van ieder menskind en van de hele samenleving als geheel. Een leven in vrijheid waar ieder mens tot zijn of haar recht kan komen. Dat ook is het visioen van de bijbelse geschriften.

Neemt u nou dat schitterende verhaal over die 'bezeten mens'. Hij wordt bezeten, in bezit genomen door 'legio'; een legioen aan kwade krachten gaan in hem tekeer. Als Jezus naar zijn naam vraagt, moet je nagaan, iemand vraagt zo'n man naar zijn naam; dan zegt hij legio; Eijkman vertaalt dat met; ik heet 'alles, alles door elkaar. Ach, weet ik veel.' Deze man is inderdaad in de wurggreep, total-los, helemaal in de war. En hij vertoeft bij de graven als een verslaafde wilde en als een wilde verslaafde. Bij de graven, in doodsgedebied dus. Daar is het onheilspellend, daar houden mensen zich doorgaans niet op, daar heerst het zwijgen en het grijzen van dood en bezetenheid.

Doodsgedebied, land van vervreemding bij uitstek. Zoiets als Egypte, angstland.

Jezus komt voorbij. Jezus dringt met zijn leerlingen (met zijn gemeente) binnen in het doodsgedebied. 't Is net of de twee ikken in die ene man nu het hevigst te keer gaan. Weg jij, weg jij schreeuwen de demonen als in een soort trance. Maar Jezus gaat door. Hoe mooi en ontroerend heeft Karel Eijkman dat evangelie-gedeelte bewerkt. Jezus is met 'ontferming' bewogen:

'Kom nou maar', riep Jezus tegen hem. Hij schudde hem door elkaar. 'Nou moet het uit zijn! Hoor je Je kan er niet tegenop. Goed dan, maar jij hoeft je ook niet in een hoek te laten trappen. Jij bent een mens. Ik hoor net zo goed bij jou. Geloof dat nou eens!'

De vervreemding gaat over in VRIJHEID. Verslaving wordt genezing. 'Kom nou maar', 'Kom nou maar'. Doodsgedebied wordt tot gebied van LEVEN. We gaan deze week de stille week in. En heel langzaam, heel langzaam gaat de duisternis van Goede Vrijdag over in het ochtendlicht van Pasen.

Voelt U, hier wordt iets zichtbaar van de taak van de christelijke gemeente. Met Jezus het doodsgedebied van

verslaafden en druggebruikers in. De roeping van de gemeente is EXCORCISME, het uitdrijven van boze geesten en demomen in navolging van haar Heer en heiland. De gemeente slaat als Jezus zelf een BRUGGEHOOFD tussen doodsgedebied en beloofd land. Wat een fantastische roeping: een bruggehoofd slaan tussen wit en zwart, tussen arm en rijk, tussen man en vrouw, tussen homo en hetero. Dit verhaal beste gemeente is tot vandaag de dag uw en mijn verhaal. De bijbel lezen is jezelf lezen, jezelf er in tegen komen. De bijbel begint ook met chaos, met de 'aarde was woest en ledig'; maar dan staan er mensen op, geroepen door iets of iemand die 'groter dan het eigen hart' is. Het is een stem van gerechtigheid en vrijheid in het gebeuren van alle dag. Wie oren heeft om te horen, die hore; tot vandaag de dag. De Stem nodigt ons mensen uit om ook mee te doen in die lange weg van vervreemding naar vrijheid, van Goede Vrijdag naar Pasen. Van dood naar leven. Een handvol vuistregels voor onderweg, de tien geboden of de tora zijn ons meegegeven. Je hoeft ze niet te volgen, maar je mag, je wordt uitgenodigd. En dan, dan dragen die leefregels de belofte in zich. Er gaat iets gebeuren. Eerst is het nog een woestijn waar je door moet. Dan verderop is er zo nu en dan een oase. Maar owee, daarna is er weer zand. Het schroeit je in de keel. Maar om je heen zijn ook anderen die de tocht zijn begonnen. Als jij bijna stikt van vermoeidheid en dorst dan is er opeens die ander die jou water aanreikt, of een schouder om uit te huilen En weer kom je verder. Opeens zijn er meer oases. He, verhip, de woestijn is langzaam overgegaan in land. Het beloofde land. Eerst stuur je nog een paar verspieders om dat nieuwe land te verkennen, want je vertrouwt het nog niet helemaal. Maar als zij terugkomen met goed nieuws 'het land is overvloeiende van melk en honing', dan ga jij ook. De Stem gaat voorop.

Zo is ieders levensweg! Steeds opnieuw. Aankomen en weer opbreken. Uittocht, doortocht, intocht. Van vreemd land, ook in jezelf, naar land van vrijheid. Ik ben er stellig van overtuigd dat we als mensen ooit in dit land zullen aankomen. De bijbel eindigt daar ook mee; 'een nieuwe hemel en een nieuwe aarde, waar alle tranen afgewist zullen zijn'. Dat is de vrijheid waar ik op doel, het visioen van 'alles voor allen'. En dit visioen is nu al de motor van de geschiedenis en de drijvende kracht in ieder van ons. Het is de sjalom, een creatieve vrijheid die mensen te pakken kan krijgen Sterker nog, deze vrijheid heeft ooit een mens te pakken gekregen. Ongelooflijk, in Jezus zelf. Hier en daar groeit al een roos in een wijnglas...deze ochtend misschien. Hier en daar breekt al een bloem door het beton van onze vervreemding.

Hier en daar is een christelijke gemeente die mee het doodsgedebied intrekt van mensen die lijden. 'Kom nou maar. Kom nou maar. Jij bent ook een mens.

jurjen beumer
27 maart 1988.